

Д.є.н. Дзюблюк О.В.

Тернопільський національний економічний університет, Україна
**ПЕРСПЕКТИВИ ОПТИМІЗАЦІ ОСНОВНИХ ІНСТРУМЕНТІВ
ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ
В КРИЗОВИЙ ПЕРІОД**

У період кризових явищ на світових ринках і розгортання фінансової кризи в Україні особливо гостро постає проблема подальшої реалізації заходів з реформування української економіки на ринкових засадах. Центральне місце серед цих заходів належить монетарному регулюванню, що є найбільш важливим інструментом впливу на економіку через масштаби здійснюваних банками кредитних операцій, а відтак і обсяги грошової маси в обігу.

Оцінюючи діяльність Національного банку України в системі заходів державної економічної політики, необхідно відзначити значний прогрес у плані використання ринкових інструментів монетарного регулювання, що охоплюють набір трьох ключових важелів: 1) мінімальні обов'язкові резерви; 2) політику облікової ставки, що визначає умови рефінансування комерційних банків; 3) операції на відкритому ринку. Водночас безпосередні практичні аспекти їх застосування потребують ще досить серйозних заходів із оптимізації механізмів монетарного регулювання.

Так, особливості впливу змін норм обов'язкових резервів на кредитну активність комерційних банків, а відтак і динаміку грошової маси виражаються через зміну грошової бази, яка включає окрім готівки в обігу ще й величину банківських резервів. Врешті величина грошової бази, на яку центральний банк країни має безпосередній вплив саме через регулювання норм обов'язкових резервів, у ринкових умовах слугує основою впливу відповідного монетарного регулятивного механізму на грошову масу, а будь-які зміни у грошовій базі так чи інакше мають позначатися і на кількості грошей в обігу. Це загалом характеризує зміну мінімальних обов'язкових резервів як досить дієвий інструмент, здатний справляти активний вплив на можливості комерційних банків кредитувати економіку.

Загальну схему застосування мінімальних обов'язкових резервів Національним банком України можна вважати у достатній мірі наближеною до діючої практики розвинутих країн. Водночас необхідно відзначити і наявність суттєвих розбіжностей, за якими можна визначити шляхи подальшого удосконалення системи обов'язкового резервування для комерційних банків нашої країни. Доцільно було б розглянути можливості збільшення періоду розрахунку резервів українськими комерційними банками (принаймні до 30 днів), що могло б стати умовою досягнення належної еластичності системи обов'язкового резервування, а розрахунковий період дозволяв би належним чином враховувати коливання

залишків депозитів і планувати відповідні активні операції банків, забезпечуючи відповідну дохідність. Для вирішення проблеми неефективного використання значних сум сформованих комерційними банками ресурсів Національному банку України слід було б розглянути можливості нарахування плати за сформовані комерційними банками резерви (принаймні у розмірі половини встановленої облікової ставки), що могло б стати важливими засобом підвищення ефективності функціонування кредитних установ загалом.

Щодо політики облікової ставки, то складні умови функціонування перехідної економіки суттєво обмежують не лише можливості її впливу на економічні процеси, а й навіть використання просто у якості індикатора господарської кон'юнктури та загальної оцінки спрямування монетарної політики центрального банку. Однак і в сучасних умовах облікова ставка Національного банку України має більшу мірою декларативний, аніж регулятивний характер в силу незначних обсягів кредитування центральним банком комерційних банків та спрямування останніми значних обсягів ресурсів на ринок державних боргових зобов'язань. Тому в якості основного напрямку вдосконалення політики облікової ставки і механізму рефінансування слід вважати розширення можливостей комерційних банків отримувати кредити в Національному банку України, що в принципі можливо в разі зміни пріоритетів у його кредитній активності з ринку держоблігацій на позичкові операції з комерційними банками.

Ще одним важливим інструментом грошово-кредитного регулювання економіки є операції на відкритому ринку, які нині не набули ще визнання у якості основного важеля впливу Національного банку України на перебіг макроекономічних процесів і кредитне забезпечення економіки. Нарівні із завданнями щодо раціоналізації фінансової політики держави для розвитку операцій на відкритому ринку як засобу монетарного регулювання певних заходів слід вжити і Національному банку України. Йдеться передусім про необхідність перегляду політики центрального банку нашої країни, за якої він виступає як генеральний агент з обслуговування, розміщення та погашення облігацій. Основний шлях до оптимізації емісійної діяльності центробанку і ефективного використання на практиці операцій на відкритому ринку як інструмента монетарного регулювання полягає у відмові Національного банку України від операцій щодо вкладання коштів у ОВДП на первинному фондовому ринку. На сьогодні ж головним інструментом монетарного регулювання Національного банку в системі операцій на відкритому ринку є випуск депозитних сертифікатів. Врешті використання Національним банком власних депозитних сертифікатів в якості важеля реалізації грошово-кредитної політики можна вважати до деякої міри вимушеним з огляду на низку тих проблем, котрі супроводжують становлення і розвиток у нашій країні повноцінного ринку державних цінних паперів.

Таким чином, дієвість механізму реалізації грошово-кредитної політики на сьогодні не перебуває ще на рівні, адекватному сучасним вимогам ринкової економіки та ролі і місця у ній центрального банку, що вказує на необхідність подальшого вдосконалення відповідних регулятивних інструментів за розглянутими вище напрямками.